

Asia: VN/1193/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Eläketurvakeskukselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Eläketurvakeskus pitää luonnoksen ehdotuksia kannatettavina.

Luonnoksessa ehdotetaan, että Harmaan talouden selvitysyksikön toimiala laajennettaisiin myös muussa kuin organisaatiohenkilöasemassa olevien luonnollisten henkilöiden toimintaan. Luonnoksen ehdotuksen mukaan selvitysyksikkö voisi jatkossa laatia ilmiöselvityksiä harmaan talouden ilmiöistä liittyen kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan sekä laatia velvoitteidenhoitoselvityksiä myös sellaisista luonnollisista henkilöistä, joilla ei ole kytkentöjä organisaatioihin asemansa tai omistustensa perusteella. Vastaavasti Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 2 §:n harmaan talouden määritelmä muutettaisiin kattamaan myös muun kuin organisaation toiminta.

Eläketurvakeskuksen yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on valvoa työntekijän eläkelain (TyEL) ja yrittäjän eläkelain (YEL) mukaista vakuuttamisvelvollisuuden noudattamista. TyEL-vakuuttamisvelvollisena työnantajana voi toimia luonnollinen henkilö, joka ei täytä organisaatiohenkilömääritelmää (esimerkiksi kotitaloustyönantaja). Vastaavasti YEL-vakuuttamisvelvollisena yrittäjänä voi toimia henkilö, joka ei täytä organisaatiohenkilön määritelmää (esimerkiksi freelancerit, työkorvauksen saajat tai laskutuspalveluyrityksen kautta laskuttavat henkilöt).

Eläketurvakeskus saa Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n perusteella velvoitteidenhoitoselvityksiä työeläkelakien mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden valvontaa varten. Lakimuutoksen myötä Eläketurvakeskuksen olisi mahdollista pyytää velvoitteidenhoitoselvityksiä kaikista luonnollisista henkilöistä työeläkelakien mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden noudattamisen valvontaa varten. Eläketurvakeskuksella voi olla TyEL- ja YEL-vakuuttamisvelvollisuuden valvomiseksi ajoittain tarve saada velvoitteidenhoitoselvityksen tuottama kokonaiskuva myös organisaatiohenkilömääritelmän ulkopuolelle jäävistä työnantajahenkilöistä ja yrittäjistä.

Eläketurvakeskus on valvonnassaan havainnut, että harmaa talous ulottuu ajoittain myös organisaatioiden ulkopuoliseen ja organisaatiohenkilön määritelmän ulkopuolelle jäävien henkilöiden toimintaan, joten harmaan talouden torjumiseksi olisi hyödyllistä, että velvoitteidenhoitoselvityksiä ja ilmiöselvityksiä olisi mahdollista laatia myös muista luonnollisista henkilöistä kuin organisaatiohenkilöistä.

Eläketurvakeskus luovuttaa työnantaja- ja vakuutustietoja velvoitteidenhoitoselvitysten laatimista varten Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:n perusteella. Luonnoksessa ehdotetaan, että velvoitteidenhoitoselvitysten rajaamisesta organisaatiohenkilön määritelmään luovuttaisiin ja velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin jatkossa laatia kaikista luonnollisista henkilöistä sekä kuolinpesistä. Luonnoksen mukaan laajennus ei muuttaisi kuitenkaan velvoitteidenhoitoselvitystä varten kerättävien tietojen varsinaista tietosisältöä eikä laajentaisi velvoitteidenhoitoselvityksiä tilaavien asiakasviranomaisten toimivaltuuksia tai tiedonsaantioikeuksia.

Muutoksen myötä Eläketurvakeskus voisi luovuttaa velvoitteidenhoitoselvitystä varten kaikkien henkilötyönantajien työnantaja- ja vakuutustiedot riippumatta siitä, onko henkilö organisaatiohenkilöasemassa, jos velvoitteidenhoitoselvitystä pyytävällä taholla on tiedonsaantioikeus tietoihin.

Luonnoksessa ehdotetaan, että esitutkintaviranomaiset voisivat jatkossa pyytää velvoitteidenhoitoselvitystä myös rikosten paljastamista varten. Tämän takia olisi tarve muuttaa myös verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain, työtapaturma- ja ammattitautilain sekä työntekijän eläkelain tiedonsaantisäännöksiä sekä liikenteen palveluista annettua lakia. TyEL 205 §:ään ehdotetaan tämän takia lisättäväksi oikeus antaa pykälässä määriteltyjä tietoja esitutkintaviranomaisille myös rikosten paljastamista varten.

Luonnoksessa todetaan, että muutoksen myötä eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi esitutkintaviranomaisen pyyntöön perustuen oikeus antaa määriteltyjä, eläkkeitä koskevia tietoja esitutkintaviranomaiselle tilanteessa, jossa tiedot olisivat välttämättömiä rikosten paljastamista varten. Luonnoksen mukaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n 1 momentin 11

kohtaan lisättävä rikosten paljastaminen ja työntekijän eläkelakiin ehdotettu muutos yhdessä mahdollistaisivat velvoitteidenhoitoselvityksen käytön tukemaan rikosten paljastamista.

Eläketurvakeskus toteaa, että TyEL 205 § kattaa myös muulla tavalla kuin velvoitteidenhoitoselvityksen kautta tapahtuvan tiedon antamisen. Muutoksen myötä eläkelaitokset ja Eläketurvakeskus voisivat antaa myös muissa tilanteissa esitutkintaviranomaisille pykälässä määriteltyjä välttämättömiä tietoja rikosten paljastamiseksi. Luovutettavat tiedot eroaisivat todennäköisesti riippuen siitä, luovutettaisiinko tiedot velvoitteidenhoitoselvityksen välityksellä vai muulla tavalla, sillä velvoitteidenhoitoselvityksellä luovutettavien tietojen sisältö on rajattu, kun taas muulla tavalla voidaan luovuttaa kaikki TyEL 205 §:ssä määritellyt tiedot.

Luonnoksessa ehdotetaan myös, että ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon käyttöalaa laajennettaisiin ja tietoja voitaisiin säilyttää selvitystietojärjestelmässä nykyistä pidempään. Ehdotuksen mukaan selvitysyksikkö keräisi ilmiöselvityksiä varten tietoja siinä tarkoituksessa, että niitä voitaisiin hyödyntää useissa ilmiöselvityksissä. Muutos merkitsisi, että ilmiöselvityksiä varten hankittavien tietojen selvityskohtaisuudesta luovuttaisiin. Edellytyksenä tietojen hyödyntämiselle kussakin laadittavassa ilmiöselvityksessä olisi, että tiedot olisivat välttämättömiä kyseisen selvityksen laatimiseksi. Selvitystietojärjestelmään tallennettuja, ilmiöselvitystä varten hankittujen tietojen poistamista koskevaa vaatimusta lievennettäisiin ja jatkossa tiedot tulisi poistaa kolmen vuoden kuluessa tietojen selvitystietojärjestelmään tallentamisesta.

Eläketurvakeskus pitää ilmiöselvitystä varten kerätyn tiedon käyttöalan laajentamista ja tietojen säilyttämisen määräajan pidentämistä kannatettavana, sillä tällöin esimerkiksi Eläketurvakeskuksen ilmiöselvitykseen luovuttamia tietoja voitaisiin hyödyntää useassa ilmiöselvityksessä eikä samoja tietoja olisi tarve luovuttaa uudestaan.

Johansson Päivi

Eläketurvakeskus - Hyväksytty ETK:n johtoryhmässä 12.3.2025